

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

Василь Васенко, кандидат педагогічних наук, доцент

*Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
ім. Григорія Сковороди*

Микола Вовковінський, викладач-методист вищої категорії

*Ржищівського гуманітарного коледжу,
аспірант*

*Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
ім. Григорія Сковороди*

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ
“ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ)**

У статті досліджується проблема випускників педагогічного коледжу, котрі повинні оволодіти педагогічним тактом, якому особливої уваги слід надавати на всіх заняттях, але систематизувати знання та уміння необхідно саме на практичних заняттях з курсу “Основи педагогічної майстерності”.

Постановка проблеми. Завершальний етап процесу становлення майбутнього педагога проходить при вивченні курсу “Основи педагогічної майстерності”, тому в його програмі необхідно враховувати рівень теоретичної підготовки студентів коледжу з проблем загальної та педагогічної психології, педагогіки, методик викладання навчальних дисциплін і досвіду їх практичної підготовки. Виходячи із невеликого загального обсягу курсу, основним завданням навчальних занять з нього є переконання майбутніх вчителів трудового навчання та майстрів виробничого навчання у необхідності постійної систематичної роботи з професійного самовдосконалення.

Саме це і визначає, що практичні заняття з основ педагогічної майстерності є однією з найважливіших складових частин підготовки студентів до безперервної педагогічної практики, а також до майбутньої роботи в школі. При цьому необхідно забезпечувати їх спрямування на розвиток у студентів таких педагогічних здібностей, як емпатійна спостережливність, комунікативність, комунікабельність і креативність. Це допоможе майбутнім учителям трудового навчання та майстрам-педагогам у засвоєнні елементів техніки професійної діяльності, полегшить становлення педагогічної майстерності у самостійній роботі.

Така постановка питання дозволяє долучити

майбутніх учителів до вдосконалення педагогічної майстерності та показати способи оволодіння нею. Для цього майбутнім педагогам потрібно знати характеристику пантоміміки та вміти володіти нею, органічні дії в педагогічному процесі, естетику зовнішнього вигляду учителя трудового навчання і майстра-педагога, уміти тренувати увагу, спостережливність, уяву, проводити аналіз мімічної виразності, що забезпечує ефективність процесу конструювання педагогічно-доцільного способу набуття майстерності.

Метою статті є розгляд змісту практичних робіт з курсу “Основи педагогічної майстерності”.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення окреслених завдань робота педагогічного коледжу повинна здійснюватися таким чином, щоб наповнювати зміст професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням специфіки вимог та сутності педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості фахівця, характерними ознаками якого є: гуманізм, професіоналізм, педагогічні здібності, педагогічна техніка. Одним з основних шляхів оволодіння педагогічною майстерністю, як відомо, є самовиховання. Цей процес слід розуміти як комплекс умінь керування власним внутрішнім станом та поведінкою, впливом на колектив та окрему особистість у спілкуванні, значення емоційного стану та способів саморегуляції ним,

© В. Васенко,

М. Вовковінський, 2005

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

аутогенне тренування, зняття фізичної та психічної напруги, розрядка в діяльності.

При цьому для фахівця особливого значення набуває спосіб терпеливості, компонентами якої є перцептивність та емпатійність. Він повинен чітко вирізняти та характеризувати основні види мимічної виразності людини: посмішку, іронічну посмішку, уважність, зосередженість, обурення, спокій, образ, захоплення, ніжність, здивування, плач, смуток. Це значною мірою дозволить йому розв’язувати складні навчально-виховні завдання у самостійній професійній діяльності.

Випускник педагогічного коледжу повинен оволодіти педагогічним тактом, на що особливу увагу слід звертати на всіх заняттях, але систематизувати знання та уміння необхідно саме на практичних заняттях з курсу “Основи педагогічної майстерності”. При цьому для майбутнього фахівця важливо навчитися виділяти педагогічний такт на занятті, у позакласній роботі та у вільний час. Тому на практичних заняттях необхідно чітко виділяти і демонструвати на прикладах умови оволодіння педагогічним тактом і забезпечувати розвиток комунікативних здібностей. Це дозволить навчити майбутніх педагогів орієнтуватися і чітко використовувати різні типи педагогічного спілкування, як от діалогічний, монологічний.

Беручи за основу викладені думки звернемося до змісту практичних робіт з курсу “Основи педагогічної майстерності”.

Уже з першої теми слід розглянути і довести до усвідомлення майбутніх педагогів специфіку, вимоги, сутність педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості. При цьому необхідно виділити елементи педагогічної майстерності: гуманізм, професіоналізм, педагогічні здібності, педагогічна техніка та намітити основні шляхи оволодіння педагогічною майстерністю.

Вивчення теми 2 можна організувати у вигляді ряду лабораторних робіт, спрямованих на керування власним внутрішнім станом та поведінкою, впливом на колектив та окрему особистість у процесі спілкування, встановлення значення емоційного стану майстра.

Так, перша робота присвячується тренуванню, корекції і контролю осанки, ходи, постави і робочої пози учителя за письмовим столом.

Лабораторно-практична робота № 1

Тема: Тренування та характеристика пантоміміки.

Мета: Тренування корекції й контролю постави, ходи, постави і робочої пози учителя за письмовим столом.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Поняття пантоміміки (від гр. *pantomimos*), що буквально означає відтворення наслідуванням [8, 961]. За С.І.Ожеговим пантоміма означає мимічне вираження без слів [4, 396].

Отже, пантоміміка означає рухи тіла, рук і ніг, тобто – це невербальне спілкування, яке підсилює вербальні засоби, що є основними в роботі вчителя. Якщо відсутня відповідна пантоміміка, то учні, а особливо, підлітки не зможуть належним чином сприйняти пояснення вчителя.

До основних елементів пантоміміки належить постава, хода, жести та робочі пози – за столом і біля дошки.

Наприклад, правильна постава сприяє відчуттю внутрішньої гідності і впевненості в собі, що досить важливо під час проведення уроку. Дуже непривабливо виглядає людина, сузупа, з опущеною головою, в’ялими рухами, що підкреслюють внутрішню слабкість і невпевненість. Особливо це стосується того, як учитель ввійде до класу, як подивиться і привітається. У всіх цих деталях, тобто погляді, жестах і рухах діти повинні відчувати силу, впевненість, привітність і спокій.

Практикант, який вперше проводить урок, як правило, інтуїтивно обирає правильну поставу, але він також повинен знати, якою вона повинна бути з точки зору етики і естетики.

Таким чином, правильна постава – плечі прями, дещо спрямовані (за відчуттям) уперед, живіт утягнутий, спина і шия рівні, а підборіддя ледь опущене, руки злегка зігнуті в ліктях. При цьому комірець не повинен з’їжджати назад, тягнучи за собою і плечі, і поли піджака. Не потрібно почісувати ніс, вуха, голову, совати ногою, переминатися, покачуватися, триматися за спинку стільця і спиратися руками на стіл. Неестетично ходити впоперек класу і по колу при поясненні. Можна рухатися тільки вздовж рядів столів до середини [5, 83].

Хода – тверда, на повну ступню, з обов’язковим випрямленням колін. Ступні і коліна повинні бути паралельними, а не розгорнутими і не розставленими широко в сторони, руки ледь помітно повинні допомагати ритмові ходьби.

Як правило, кожна людина у процесі розмови “допомагає” собі, махаючи руками, тобто жестикулює. Але жести повинні бути помірними, стриманими, округлими. Такі жести називаються описовими. Є також психологічні жести. Наприклад, рука піднята вгору на рівні голови, означає: “Увага!” В той же час неестетично часто різко помахувати руками.

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

ХІД РОБОТИ:

Кожний студент повинен виконати вправи для тренування пантоміміки. Щоб краще їх засвоїти і для контролю один одного, а також – складання звіту, студентам потрібно розбитися на пари.

Вправа 1. НА “КІЛОК” [5, 98].

Стати рівно, випрямитись, розслабити м’язи спини й плечей. Потім, ніби піднявши тіло, накиньте його на хребет, як на вішалку. Спину, при цьому потрібно відчувати міцною, а руки, плечі, шию – легкими й вільними. Таке положення має стати звичним і природним для вчителя під час проведення уроків.

Вправа 2. КОРЕКЦІЯ ОСАНКИ [5, 98].

Стати до шафи чи рівної стіни. Якщо долина не проходить між попереком і стіною чи шафою – осанка хороша. Потрібно старатися, щоб спина щільно прилягала до стіни. Для цього, живіт потрібно втягнути. Допустимий зазор між попереком і стіною – до 4-х см. Тренування проводити кілька хвилин.

Вправа 3. КОНТРОЛЬ ОСАНКИ

Пройтись з хорошою осанкою, контролюючи її, як у попередній вправі (ніби стоїш біля стіни).

Вправа 4. КОНТРОЛЬ ХОДИ

Хо́да має бути легка, крок – гнучкий, розмірений, рухи – плавні. Ширина кроку повинна відповідати зросту й статі людини: чим вища людина, тим ширший крок. Проаналізувати свій темп ходи, довжину кроку, положення тіла, рук. Повторити вправу кілька разів.

Вправа 5. КОРЕКЦІЯ ХОДИ

Слід уникати розхлябаной, тупцюючої ходи. Некрасиво під час ходи розмахувати руками і розкачувати плечима, утягувати голову в плечі, горбатитися. Мужність, розмашистий крок і широкі рухи характерні для чоловіків і не личать жінкам.

Вправа 6. ЕСТЕТИКА

Помінятися з товаришем місцем. Зробити це безшумно та акуратно без допомоги рук. Звернути увагу на осанку. Повторити кілька разів.

Вправа 7. РОБОЧА ПОЗА УЧИТЕЛЯ [5, 99].

За столом сісти й встати – безшумно, акуратно. Прийміть характерну для вчителя стійку: шия вертикальна, підборіддя підняте, в руках – книга. Зніміть внутрішню і зовнішню напругу, привчайте себе до цього. Повторіть кілька разів.

Схема звіту:

На основі даних вправ скласти звіт про свого товариша за певними ознаками, виявленими у

процесі тренування (див. мету роботи). Наприклад: “Осанка в Іванова І.П. така-то. Потрібно звернути увагу на ...”

Друга – закріпленню знань, набутих на попередньому занятті, а саме: коректуванню ходи, постави, жестів, положення під час роботи за учительським столом, біля класної дошки, під час індивідуальної бесіди з учнем, голосу, мови.

Лабораторно-практична робота № 2

Тема: органічні дії у педагогічному процесі та естетика зовнішнього вигляду учителя.

Мета: закріпити знання, набуті на попередньому занятті, а саме: коригування ходи, постави, жестів, положення під час роботи за учительським столом, біля класної дошки, під час індивідуальної бесіди з учнем, голосу, мови.

Спосіб виконання: мікророзкладання фрагменту заняття.

Обладнання: інструменти, верстати, плакати.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

У народній приказці говориться: “Зустрічають по одежі, проводжають по розуму”. Тому потрібно привчати майбутніх учителів думати про зовнішній вигляд, але при цьому важливо не забігати наперед, але й надто не відставати від інших [7, 4]. В усьому потрібна міра, або, як говориться “золота середина”. Це важливо й тому, що учитель для учнів є прикладом в усьому і, зокрема в тому, як він одягається, яка в нього постава, як ходить, жестикулює, який в нього голос, мова, як розмовляє з учнем у різних ситуаціях. Тому важливо, щоб студенти постійно пам’ятали про це і привчали себе до контролю своєї поведінки.

ХІД РОБОТИ:

Студенту пропонується продемонструвати фрагмент заняття з вивчення нового матеріалу, перевірки домашнього завдання, закріплення вивченого матеріалу, інструктажу до практичної роботи або, наприклад, виховного заходу. Фрагмент бажано демонструвати в межах 5 хв.

Таким чином, за допомогою даного заняття студенти мають закріпити такі уміння:

1. Вибирати й використовувати різні способи саморегуляції відповідно до ситуації.
2. Знімати м’язову напругу.
3. Концентрувати увагу на різних групах м’язів.
4. Керувати робочим самопочуттям у процесі початкового етапу спілкування.

СХЕМА ЗВІТУ:

Студенти-слухачі оцінюють органічні дії студента, який проводить фрагмент і заповнюють пропонувану нижче таблицю з короткими

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

№ п/п	Органічні дії	Прізвище студента														
1.	ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД учителя															
2.	ХОДА															
3.	ПОСТАВА перед аудиторією															
4.	ЖЕСТИ															
5.	АВЕРБАЛЬНІ ДІЇ (дії з предметами)															
6.	ПОСТАВА за учительським столом															
7.	ПОСТАВА біля класної дошки															
8.	ПОСТАВА під час індивідуальної бесіди з учнем															
9.	ГОЛОС															
10.	МОВА															
11.	Підсумкова оцінка															

п о в с я к д е н н и х службових і особистих обов’язків. Таким чином, перед вправами на релаксацію потрібно повністю віддати себе почуттю внутрішнього спокою і зібраності та не зважати на різні відволікаючі проблеми. Потрібно також взяти до уваги те, що кожна вправа складається з двох фаз: напруження р о з с л а б л е н н я . Напруження повинно наростати поступово, а розслаблення – швидко. Повільне напруження м’язів супроводжується

зауваженнями та виставляють підсумкову оцінку:

Третя тема може проводитися у вигляді імітаційної гри, спрямованої на вироблення способів саморегуляції емоційного стану учителя трудового навчання і майстра, аутогенне тренування, знання фізичної та психічної напруги, розрядка в діяльності.

Лабораторно-практична робота № 3
Тема: імітаційна гра.

Мета: ознайомити студентів із вправами, які допомагають зняти емоційну напругу. Практично апробувати дані вправи в процесі релаксації та самонавіювання. Закріпити набуті уміння в процесі виконання імітаційної гри.

Спосіб виконання: виконання різних ролей професійної та життєвої поведінки.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Хто з нас не мріяв бути на місці іншої людини? Більшість не раз уявляли себе в різних ситуаціях, моделювали їх для того, щоб знайти вихід із певного складного становища, або спроектувати певний вид діяльності. Особливо це стосується професії учителя, який покликаний не тільки проектувати свою роботу при проведенні уроків, виховних заходів та інше, а також уявляти себе в різних ситуаціях, налаштовуватися на роботу. Тому професія учителя дещо подібна до професії артиста. Для цього учителю часто потрібно входити у відповідну роль, але водночас бути самим собою, тому що учні, як і глядачі в театрі, тонко відчувають фальшиві “с труни” інтонації, голосу, мови. Артистичність є складовою частиною педагогічної майстерності. При цьому важливо врахувати те, що у багатьох із нас безліч

повільним глибоким вдихом, а розслаблення – з вільним повним видихом.

Тренування з розслаблення м’язів починається з виклику почуття важкості, наприклад, у правшій – з правої руки, а у лівшій – з лівої, тому що тренування релаксації правої руки у правшій сприяє відпочинку і врівноваженості функціональних об’єднань нервових клітин у лівій півкулі мозку, а в лівшій – навпаки. Для цього велику роль відіграє словесний самонаказ (сигнальна система), тому що слова мають реальну владу над кожною людиною, але знову ж таки, тільки тоді, коли між словом і відчуттям, яке воно позначає, встановлений стійкий умовно-рефлекторний зв’язок. Тому словесний самонаказ повинен бути конкретним, зрозумілим, обмеженим і простим, але не занадто категоричним, тому що це викликає мимовільний внутрішній опір у того, хто тренується. Деяка категоричність повинна бути поступовою, тільки в такому випадку з прийому самопереконавання, яким був самонаказ, він перетвориться у самонавіювання. Наприклад:

“Я дуже хочу, щоб мої ноги стали важкими і теплими!”

“Дуже хочу, щоб мої ноги стали важкими і теплими!”

“Хочу, щоб мої ноги стали важкими і теплими!”

“Щоб мої ноги стали важкими і теплими!”

“Мої ноги стали важкими і теплими!”

“Ноги стали важкими і теплими!”

“Ноги – важкі і теплі!”

ХІД РОБОТИ:

У народі існує така приказка: “Посієш відчуття – пожнеш думку, посієш думку – пожнеш

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

бажання, посієш бажання – поженеш вчинок, посієш вчинок – поженеш звичку, посієш звичку – поженеш характер, посієш характер – поженеш долю”. Тому для прискорення процесу опанування учителем професійною майстерністю, пропонуються деякі види техніки саморегуляції (деякі з них можна виконати в аудиторії) [5, 93 – 96].

Отже:

Вправа 1. РОЗСЛАБЛЕННЯ Й НАПРУЖЕННЯ М’ЯЗІВ РУК

Встати, підняти руки, пальці зігнути в кулак. Напружити всю руку й увянути, що ви сильні. Потім розслабитись (руки падають вільно вниз).

Вправа 2. ВИКОРИСТАННЯ СЛОВА ДЛЯ РЕЛАКСАЦІЇ

Сконцентрувати увагу і дати самонакази: “Увага на руки! Мої пальці розслаблені. Мої кисті, передпліччя й плечі розслаблені. Моє обличчя спокійне і нерухоме.”

Вправа 3: МУЗИКА ТА ВІЗУАЛЬНІ ОБРАЗИ

Переглянути добірку слайдів під відповідний музичний супровід.

Вправа 4: ПОЗА РЕЛАКСАЦІЇ (ПОЗА “КУЧЕРА”)

На стільці нахилити тулуб трішки вперед, ледь зігнувши спину, опустити голову на груди, передпліччя вільно лежать на ногах, кисті рук також вільно звисають. М’язи максимально розслаблені. Подумки пробігти по всіх м’язах, перевіряючи, чи достатньо вони розслаблені, починаючи з м’язів обличчя.

Вправа 5: “МАСКА” РЕЛАКСАЦІЇ.

Виконати команди-самонакази: “М’язи лоба розслаблені, всі зморшки розгладжені (щоб відчути це, потрібно напружити їх), брови розслаблені (нахмурити їх), повіки розслаблені, м’язи щік розслаблені.” Подумки пробігти по всіх м’язах. Щелепи розслаблені, нижня щелепа вільно опущена вниз, губи розслаблені, на обличчі лежить печать глибокого сну.

Вправа 6: ПОВНИЙ ФІЗИЧНИЙ СПОКІЙ

Розслабляючи всі групи м’язів за вищенаведеними вправами, увянути собі картину відпочинку на пляжі, в саду тощо.

Вправа 7: ПОВНИЙ ПСИХІЧНИЙ СПОКІЙ

Дати самонакази: “Відпочинок, всі думки пройшли, тільки спокій. Спокій, як м’яка ковдра укутує мене, я абс олютно спокійний.”

Вправа 8: ВИХІД ЗІ СТАНУ РЕЛАКСАЦІЇ

Дати команди на рахунок до 10: “1 – 2 – я добре відпочив, 3 – 4 – напруженість тіла минула, 5 – 6 – бадьорість у всьому тілі, 7 – 8 – настрої бадьорий, 9 – 10 – відкрити очі й усміхнутись”. Потім потягнутись руками, сплетеними над головою.

Схема звіту:

1. Продумати і записати в конспект імітацію поведінки директора, завуча в класі, людей інших професій або будь-якої життєвої ситуації.

2. Продемонструвати поведінку в аудиторії і прослідкувати, як змінюється ваш внутрішній настрій.

Вивчення четвертої теми слід пов’язати із виробленням компонентів педагогічної спостережливості: перцептивний і емпатійний. При цьому навчити виділяти основні види та давати характеристику мімічної виразності людини: посмішці, іронічній посмішці, уважності, зосередженості, обуренню, спокою, образі, захопленню, ніжності, здивуванню, плачу, смужку.

Методично доцільно заняття провести у формі лабораторних занять, змістом яких будуть:

Першого – практично закріпити знання про мімічну виразність (здивування, обурення, захоплення, розчарування і т.п.) за допомогою вправ на читання виразних рухів обличчя і вправ про рефлексивні особливості конкретного обличчя.

Лабораторно-практична робота № 4

Тема: аналіз мімічної виразності у діяльності вчителя.

Мета: практично закріпити знання про мімічну виразність (здивування, обурення, захоплення, розчарування та ін.) за допомогою вправ на читання виразних рухів обличчя і вправ про рефлексивні особливості конкретного обличчя.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

МІМІКА – це рефлексивні рухи м’язів обличчя людини відповідно до почуття і настрою, а також уміння виражати думки і почуття. За О.С.Булатовою міміка – це сукупність рухів частин обличчя людини, які виражають її стан або відношення до того, що вона сприймає [1, 204].

Виразні деталі міміки – брови, рот, очі:

1. Брови з нейтральним виразом рота:

- а) підняті брови виражають ЗДИВУВАННЯ;
- б) зсунуті брови – ЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ;
- в) нерухомі брови – СПОКІЙ, БАЙДУЖІСТЬ;

2. Брови з усміхненим ротом:

- а) зсунуті брови – ІРОНІЧНА ПОСМІШКА;
- б) нейтральні брови – УСМІШКА;
- в) підняті рухомі брови – ЗАХОПЛЕННЯ, НІЖНІСТЬ.

3. Брови з опущеним ротом або стиснутим ротом:

- а) зсунуті брови – ГНІВ;
- б) нейтральні брови – ОБРАЗА;
- в) підняті брови – ПЛІАЧ, СУМ.

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

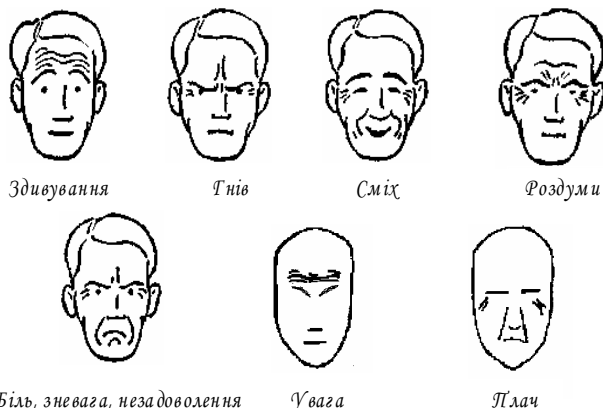
ХІД РОБОТИ:

1. Розглянути обличчя в картині І.Є.Рєпіна “Запорозьці пишуть листа турецькому султану” і проаналізувати міміку сміху:

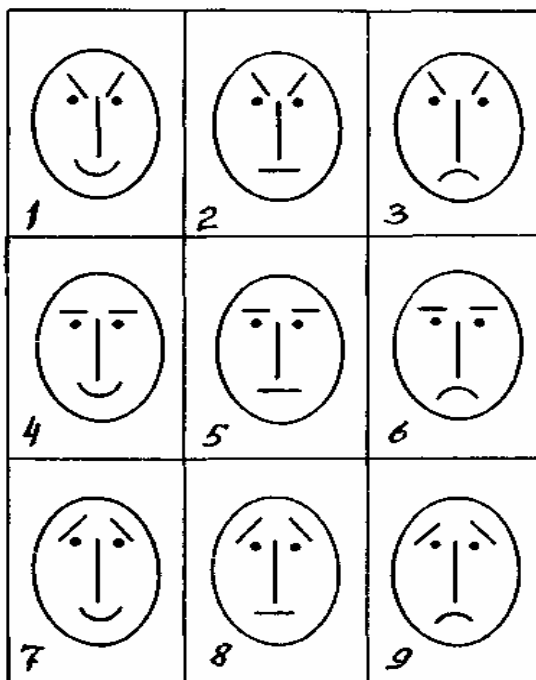

- 1) аристократична посмішка;
- 2) вульгарна посмішка;
- 3) довірлива, щира посмішка;
- 4) веселий сміх;
- 5) зубоскальний сміх;
- 6) здоровий сміх;
- 7) регіт, який може перейти в бійку;
- 8) дурний сміх;
- 9) простуватий сміх;
- 10) добродушне ставлення до даного випадку;
- 11) саркастична посмішка;
- 12) тонка іронія, суб'єкт з розумом;
- 13) єхидна посмішка;
- 14) посміхається роззява;

2. ОЗНАЙОМИТИСЬ З ОСНОВНИМИ ВИДАМИ МІМІКИ ОБЛИЧЧЯ:

3. Самостійно визначити міміку за даними рисунками і записати висновки в зошити [6, 91]:

1. Показати висновки викладачу і поряд зі своїми висновками записати правильне визначення.

2. Визначити відсоток правильних відповідей.

3. Провести тренування з вивчення міміки обличчя. Для цього студенти об'єднуються в групи по 3 особи: один студент називає будь-яке зображення міміки та показує асистенту, але так, щоб не бачив третій член групи, який повинен знайти це зображення міміки на рисунку та назвати його. Асистент визначає кількість правильних відповідей.

4. Здати назви міміки обличчя викладачу на оцінку за такими критеріями:

- а) “5” – без помилок;
- б) “4” – 1 – 2 помилки;
- в) “3” – 3 – 4 помилки.

Другого – на уміння розрізняти мімічну виразність очей: спокій, захоплення, уважність, неуважність тощо.

Лабораторно-практична робота № 5

Тема: аналіз мімічної виразності очей.

Мета: навчити студентів розрізняти мімічну виразність очей: спокій, захоплення, уважність, неуважність тощо.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Очі найкраще відображають психологічний стан людини. По очах можна судити про настрій і темперамент, уважність і неуважність, байдужість і захопленість, покірливість і безрозсудність. Наприклад, очі сяють – радість; очі розширені, брови підняті, голос дрижить – страх тощо.

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

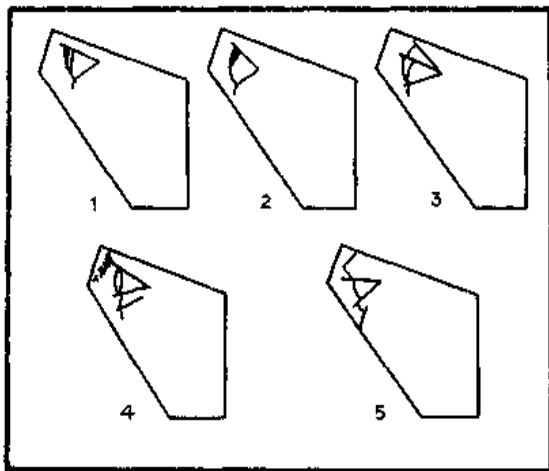
Якщо подивитися на сліпих людей, то ми не побачимо цих якостей навіть у міміці обличчя (брови і рот), тому що очі нічого не виражають.

Отже, якщо учитель уміє розпізнавати психологічний стан іншої людини по очах, то він зможе адекватно відреагувати на різні психологічні стани і ситуації в класі і прийняти відповідне рішення.

ХІД РОБОТИ:

Робота розрахована на 4 заняття.

1. Ознайомитися з мімікою очей та записати вираз даної міміки у пропонувану таблицю за перше заняття, через тиждень повторити це на другому занятті і т.д. [6, 89]:

2. Записати свої спостереження в таблицю:

№ п/п	З А Н Я Т Т Я				Правильна відповідь
	I	II	III	IV	
1.					Нормальні
2.					Захоплені
3.					Уважні
4.					Дуже уважні
5.					Неуважний блукаючий погляд

СХЕМА ЗВІТУ:

1. Підбиття підсумків проводиться на останньому занятті. Матеріалом для цього служить вказана таблиця. Викладач повідомляє значення того чи іншого мімічного виразу. Кожний студент порівнює результати своїх спостережень із запропонованим еталоном і

робить висновок про їх точність.

2. Критерії оцінок:

Міміка очей:

а) “5” – 0 – 1 помилка;

б) “4” – 2 – 3 помилки;

в) “3” – 4 помилки.

Третього – на навчання розрізняти мімічну виразність обличчя людини за станом її рота: спокійне, уважне, вперте, скорботне, ніжне, незадоволене тощо.

Лабораторно-практична робота № 6.

Тема: аналіз мімічної виразності рота.

Мета: навчити студентів розрізняти мімічну виразність обличчя людини за станом її рота: спокійне, уважне, вперте, скорботне, ніжне, незадоволене тощо.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

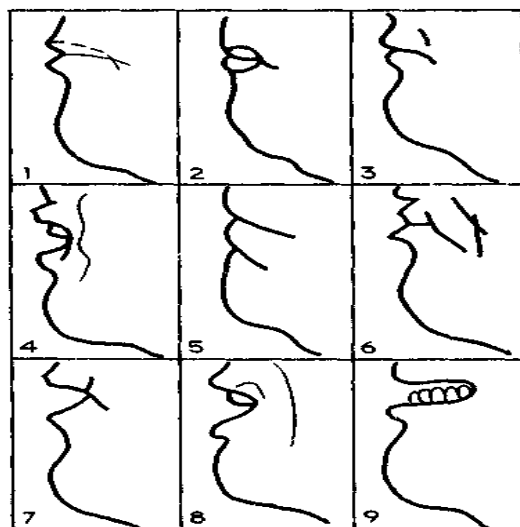
Основною характеристикою міміки рота є губи. Завдяки їм можна судити про настрій або характер людини. Губи приймають специфічний вираз завдяки мімічній виразності очей і в поєднанні з ними. Тому по губах також можна судити про психологічний стан людини, а в деяких випадках вирішальне значення має вираз губ: скорбота, іронія тощо.

Таким чином, за висловом А.С.Макаренка: ”Потрібно уміти читати на обличчі людини, дитини, і це читання може бути навіть описане в спеціальному курсі. Нічого хитрого, нічого містичного немає в тому, щоб за обличчям розпізнавати про деякі ознаки душевних порухів” [3, 138].

ХІД РОБОТИ:

Робота розрахована на 4 заняття.

1. Ознайомитися з мімікою рота та записати вираз даної міміки у пропонувану таблицю за перше заняття, через тиждень повторити це на другому занятті, і т.д.[6, 88]:

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ”
(НА МАТЕРІАЛАХ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)**

2. Записати свої спостереження в таблицю:

№ п/п	З А Н Я Т Т Я				Правильна відповідь
	I	II	III	IV	
1.					Нормальне
2.					Ніжне
3.					Скорботне
4.					Дуже незадоволене
5.					Вперте
6.					Вперте і незадоволене
7.					Уважне
8.					Незадоволене і уважне
9.					Зле і насмішкувате

СХЕМА ЗВІТУ:

1. Підбиття підсумків проводиться на останньому занятті. Матеріалом для цього служить вказана таблиця. Викладач повідомляє правильні значення того чи іншого мімічного виразу. Кожний студент порівнює результати своїх спостережень із запропонованим еталоном і робить висновок про їх точність.

2. Критерії оцінок:

Міміка рота:

- а) “5” – 0 – 2 помилки;
- б) “4” – 3 – 4 помилки;
- в) “3” – 5 – 7 помилок.

Останню тему курсу необхідно присвятити вивченню поняття та видів педагогічного такту, особливостей використання на занятті, позакласній роботі та у вільний час, та окреслити умови оволодіння педагогічним тактом і розвиток комунікативних здібностей.

Практичне заняття повинне зняти усі питання про структуру і стиль педагогічного спілкування, стиль роботи організатора: авторитарний, демократичний, ліберальний, типи педагогічного спілкування: діалогічний, монологічний. Оскільки практичні заняття з основ педагогічної майстерності – це складова частина підготовки студентів до безперервної педагогічної практики, а також до майбутньої роботи в школі. Особливістю їх є те, що вони розвивають у студентів такі педагогічні здібності, як емпатійну спостережливість, комунікативність, комунікабельність і креативність. Це допоможе майбутнім учителям, наприклад, учителям трудового навчання та майстрам-педагогам у засвоєнні техніки професійної діяльності, полегшить становлення педагогічної майстерності у самостійній роботі.

Висновки. Отже, педагогічна майстерність – це набуття умінь оптимізувати навчально-виховний процес, спрямувати їх на всебічний розвиток і вдосконалення особистості. Школі та іншим закладам освіти потрібні майстри-педагоги. А.С.Макаренко стверджував, що “педагогічна майстерність може бути доведена до високого рівня досконалості, майже до ступеня техніки” [2, 169]. Практичні заняття вимагають максимальної узгодженості їх змісту з профілем підготовки студента, що особливо стосується умінь особистісних взаємовідносин з учнями. Ми прагнули відобразити це в запропонованих лабораторних роботах, у яких відпрацьовувалось кілька умінь. Це пов’язано з тим, що сучасна концепція педагогічної освіти пропонує насамперед створення умов для розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів, завдяки цьому і можна досягти глибокої наукової професійно-педагогічної підготовки.

Формування у студентів педагогічних умінь повинно бути організовано в контрольованих умовах і бажано із забезпеченням зворотного зв’язку з поелементним аналізом педагогічно доцільних дій. Тому в лабораторних роботах пропонується можливість такого аналізу, особливо, коли застосувати відповідне обладнання, наприклад, відеозапис.

Ми хочемо, щоб кожен студент знайшов для себе оптимальні варіанти для організації занять і стимул до творчого пошуку методики ефективного навчання учителя сучасної школи.

1. Булатова О.С. Педагогический артистизм: Учеб. пособие. – М.: Академия, 2001. – 240 с.

2. Макаренко А.С. Из опыта работы. – Избр. Соч.: В 3 т. – К.: Радянська школа, 1984. т.3. – С. 166 – 176.

3. Макаренко А.С. О моём опыте. – Избр. Соч.: В 3 т. – К.: Радянська школа, 1984. – Т.3. – С. 126 – 144.

4. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1988

5. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А.Зязюна. – М.: Просвещение, 1989. – 302 с.

6. Реуши Л.А. Тренинг педагогической наблюдательности // Вопросы психологии. – 1988. – № 3. – С. 88 – 92.

7. Синица І.О. З чого починається педагогічна майстерність. – К.: Радянська школа, 1972. – 167 с.

8. Советский энциклопедический словарь / Под ред. А.М.Прохорова – М.: Советская энциклопедия, 1984.